UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
WUPPERTAL

BERGISCHE
UNIVERSITÄT
WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plutarchu Chairōneōs Ta Sōzomena Panta

Continens Moralia

Plutarchus

Francofurti, 1620

Aquane an ignis sit utilior

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1372

Visual Library

Ii autem, qui aerem & aquam frigida se cognouisse aiunt, terram negant: respiciunt ad proximam terram, aere, spiritibus, aqua, & calore plenam mixturam atque congeriem. Nihil verò differunt ab iis, qui non ætherem primo & natura calidum, sed aquam feruentem aut candens ferrum pronunciant: quòd hæc tangunt & contrectant, primum purum cœlestemque ignem non sentiunt: vt hi quoque terram in imo latentem non vident, quæ maxime terra intelligenda est, ab omnibus aliis secreta. Cuius tamen indicium etiam hæc sunt saxa, quæ è profundo magnum & toleratu difficile frigus emittunt. Qui autem potum frigidiorem facere volunt, ij silices in aquam iniiciunt. fit enim spissior, & vis eius intenditur frigore quod à lapidibus recens & sincerum in eam emittitur. Veteres ergo sapientes ac doctos censendum est statuisse cœlestia terrestribus non permisceri: non quòd velut in trutina ad inferiora loco & superiora respexerint, sed ad facultatum differentiam. quippe calida, splendida, velocia, leuia, immortali ac sempiternæ naturæ adscripserunt: tenebrosa, frigida, tarda, mortalium & inferorum sortem parum beatam arbitrantes. Quando corpus etiam animalis dum spirat, & (vt poeta ait) viret, tantisper etiam calore vitaque fruitur: his priuatum, & iam solis terrestribus restantibus partibus, statim frigore & gelu corripitur. scilicet quod in quauis potius quàm terrena re secundum naturam calor insit. Hæc tu, Phauorine, cum iis compone, quæ ab aliis sunt dicta. quæ si non multum vincant vincanturque probabilitate, valere iube opiniones, & existima, Philosophi magis esse in rebus dubiis assensionem cohibere, quàm aliquid tanquam certum probare.

A πνεύματος μὲν αἰσθάνεσθαι ψυχροῦ καὶ ὕδατος, γῆς δ᾽ ἧττον
οἰόμενοι, τὴν ἔγγιστα γῆν ὁρῶσιν ἀέρων καὶ ὑδάτων καὶ ἡλίου καὶ
θερμότητος ἀνάπλεων σύμμιγμα καὶ συμφόρημα γε-
γενημένην. καὶ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν μὴ τὸν αἰθέρα φύσει
καὶ πρώτως θερμὸν, ἀλλὰ τὸ ζέον ὕδωρ ἢ τὸν διάπυρον σί-
δηρον ἀποφαινομένων· ὅτι τούτων μὲν ἅπτονται καὶ προσ-
τυγχάνουσι, τοῦ δὲ πρώτου καθαροῦ καὶ οὐρανίου πυρὸς αἴ-
σθησιν δι᾽ ἁφῆς οὐ λαμβάνουσιν, ὥσπερ οὐδὲ τοῦ ἐν βάθει
γῆς, ἣν μάλιστα γῆν ἄν τις νοήσειεν αὐτὴν καθ᾽ αὑτὴν
ἀποκεκριμένην τῶν ἄλλων. δεῖγμα δ᾽ αὐτῆς ἐστι κἀνταῦθα
B περὶ τὰς πέτρας. πολὺ γὰρ ἐκ βάθους καὶ οὐ ῥᾴδιον ἀνασχέ-
σθαι προσβάλλουσι κρύος. οἱ δὲ ψυχρότερον ποτοῦ δεόμενοι,
χάλικας ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ ὕδωρ. γίνεται γὰρ οὐλότερον, καὶ
στομοῦται παρὰ τὴν ἀπὸ τῶν λίθων ψυχρότητα, πρόσφατον
καὶ ἄκρατον ἀναφερομένην. τοὺς οὖν πάλαι σοφοὺς καὶ
λογίους ἄμικτα θέσθαι τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια χρὴ νο-
μίζειν, οὐ τοῖς τόποις, ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ, πρὸς τὰ κάτω καὶ
ἄνω βλέποντας, ἀλλὰ τῇ διαφορᾷ τῶν δυνάμεων, τὰ μὲν
θερμὰ καὶ λαμπρὰ, ταχέα καὶ κοῦφα, τῇ ἀθανάτῳ καὶ
ἀϊδίῳ φύσει προσνέμοντας, τὰ δὲ σκοτεινὰ καὶ ψυχρὰ καὶ
C βραδέα, φθιτῶν καὶ ἐνέρων οὐκ εὐδαίμονα κλῆρον ἀποφή-
ναντας. ἐπεὶ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ζώου μέχρι μὲν ἔμπνουν ἐστὶ καὶ
θαλερὸν, (ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσι) θερμότητι χρῆται καὶ ζωῇ·
γενόμενον δὲ τούτων ἔρημον, καὶ ἀπολειφθὲν ἐν μόνῃ τῇ τῆς γῆς
μοίρᾳ, ψυχρότης εὐθὺς ἴσχει καὶ κρύος, ὡς ἐν παντὶ μᾶλλον
ἢ τῷ γεώδει κατὰ φύσιν θερμότητος ἐνυπαρχούσης. ταῦτα ὦ
Φαβωρῖνε τοῖς εἰρημένοις ὑφ᾽ ἑτέρων παράβαλλε· κἂν μήτε
λείπηται τῇ πιθανότητι, μήτε ὑπερέχῃ πολὺ, χαίρειν ἔα
τὰς δόξας, τὸ ἐπέχειν ἐν τοῖς ἀδήλοις τοῦ συγκατατίθεσθαι
φιλοσοφώτερον ἡγούμενος.

D

PLVTARCHI, Aquáne, an ignis sit vtilior.

PINDARVS pronunciauit, aquam esse rerum optimam, aurum autem flagrantem ignem. is ergo palam posteriorem locum igni assignauit. Adstipulatur huic Hesiodus, ita scribens:

Principio factum Chaos est.

nam voce Chaos plerique eum existimant expressisse aquam ob diffussionem, quæ est Græcis chysis. Cæterum testium in vtranq; partem æqualia sunt momenta. Sunt enim qui ignem vniuersi principiũ esse pronunciant, eumq; tanquã semẽ & gignere ex sese omnia, & in se facta conflagratione recepturũ. Omissis itaque autoribus, rationes ipsas consideremus in vtram nos partem inclinent. Nonne autem id vtilius est, quo semper continenterq; indigemus, & quidem plurimo? quomodo supellex, aut instrumentum, atque adeo amicus aliis præfertur, qui nobis quauis hora & ad quasuis occasiones vtendi præsto est. Atque ignis non semper vtilis est: & aliquando eum moleste ferimus atque amolimur. Aquæ & hyeme & æstate, tam sanis quàm ægrotis, noctu

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, ΠΕΡΙ τοῦ πότερον ὕδωρ ἢ πῦρ χρησιμώτερον.

ΑΡΙΣΤΟΝ μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθό-
μενον πῦρ, φησὶν ὁ Πίνδαρος· ὥστε ἐστὶ
μὲν δευτέραν ἄντικρυς τῷ πυρὶ χώραν
E ἔδωκε· συμφωνεῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπών, Ἤ-
τοι μὲν πρώτιστα χάος γένετο. τοῖς πλεί-
στοις γὰρ ὠνομακέναι δοκεῖ τὸ ὕδωρ τοῦτον τὸν
τρόπον παρὰ τὴν χύσιν· ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν μαρτύρων ἑκάτερον
ἴσον. ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ εἰσὶν οἱ τοῦ παντὸς ἀρχὴν ἀποφαινόμε-
νοι, καὶ οἷον σπέρμα τοῦτο ἐξ ἑαυτοῦ τε πάντα ποιεῖν καὶ εἰς ἑαυτὸ
ἐκλαμβάνειν κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν· ἀφέμενοι δὲ τῶν ἀνδρῶν,
σκεψώμεθα τοὺς εἰς ἑκάτερον λόγους πῇ μᾶλλον ἄγουσιν ἡ-
μᾶς. ἆρ᾽ οὖν οὐ χρησιμώτερον ἐκεῖνο οὗ πάντοτε καὶ διηνεκῶς
δεόμεθα καὶ πλείστου, καθάπερ ἐργαλεῖον καὶ ὄργανον, καὶ
F νὴ Δία φίλος ὁ πάσης ὥρας καὶ παντὸς καιροῦ παρὼν ἕτοι-
μος; καὶ μὴν τὸ μὲν πῦρ οὐ πάντοτε χρήσιμον, ἔστι δὲ ὅτε καὶ
βαρυνόμεθα καὶ ἀποσπώμεθα· τοῦ δ᾽ ὕδατος χρεία καὶ χειμῶ-
νος καὶ θέρους, καὶ νοσοῦσι καὶ ὑγιαίνουσι, νυκτὸς καὶ μεθ᾽

ἡμέραν· καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ἄνθρωπος οὐ δεῖται. ἀμέλει καὶ τοὺς ἀποθανόντας ἀλίβαντας καλοῦσιν, ὡς ἐνδεεῖς λιβάδος, τουτέστιν ὑγρότητος, καὶ παρὰ τοῦτο στερουμένους τοῦ ζῆν· καὶ ἄνευ μὲν πυρὸς ἦν ποτέ, ὕδατος δὲ οὐδέποτ' ἄνθρωπος. ἐπεὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ καταβολῇ τῶν ἀνθρώπων, χρησιμώτερον τοῦ ὕστερον εὑρεθέντος. δῆλον γὰρ ὡς τὸ μὲν ἀναγκαῖον οὕτως ἡ φύσις ἔδωκε· τὸ δὲ περιουσίᾳ τῆς χρήσεως, τύχη οὐκ μηχανή τις εὗρεν. ὕδωρ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅτε οὐκ ἦν ἀνθρώποις, οὐδὲ τις εὑρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων. σχεδὸν γὰρ γινομένων εὐθὺς ὑπῆρχε, καὶ τὸ γενέσθαι παρεῖχεν. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασὶ καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως, βίος πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. καὶ τὸ μὲν πλάσμα τοῦτο μὴ εἶναι ποιητικὸν ἀποδείκνυσιν ὁ καθ' ἡμᾶς βίος. ἔστι γὰρ ἀνθρώπων γένη τινὰ χωρὶς πυρὸς ποιούμενα τὴν δίαιταν, ἄοικα καὶ ἀνέστια καὶ ὑπαίθρια· καὶ Διογένης δὲ ὁ κύων ἥκιστα προσεχρῆτο πυρί, ὥστε καὶ πολύποδα καταπιὼν ὠμόν, Οὕτως ὑπὲρ ἡμῶν (εἶπεν) ὦ ἄνδρες παραβάλλομαι. χωρὶς δὲ ὕδατος οὔτε καλόν τις ἐνόμισε ζῆν, οὔτε δυνατόν. καὶ τί μικρολογοῦμαι, τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπερχόμενος φύσιν; πολλῶν παρόντων μᾶλλον δὲ ἀπείρων γενῶν, τὸ τῶν ἀνθρώπων σχεδὸν μόνον οἶδε πυρὸς χρῆσιν, τὰ δὲ λοιπὰ ἄπυρεις χρῆται διαίταις καὶ τροφαῖς, καὶ βίος αὐτοῖς νεμομένοις, ἱπταμένοις, ἕρπουσιν, ἀπὸ ῥιζῶν καὶ καρπῶν καὶ σαρκῶν, ἄνευ πυρός· ὕδατος δὲ χωρὶς οὐκ ἔναλον, οὐδὲ χερσαῖον, οὐδ' αἰθέριον. καὶ γὰρ τὰ σαρκοβόρα τῶν ζώων, ὧν ἔνια φησὶ μὴ πίνειν Ἀριστοτέλης, τῷ γε ὄντως ὑγρῷ χρώμενα διαζῆν. τοῦτο οὖν χρησιμώτερον, οὗ μηδεμία ζωῆς φύσις ἄνευ ἵσταται καὶ διαμένει. μετίωμεν ἀπὸ τῶν χρωμένων ἐπὶ ταῦτα οἷς χρώμεθα φυτὰ καὶ καρπούς. τούτων ἃ μὲν οὐδὲ ὅλως θερμοῦ μετείληφεν, ἃ δὲ ἥκιστα καὶ ἀδήλως. ἡ δὲ ὑγρὰ φύσις βλαστάνοντα πάντα παρέχεται αὐξανόμενα, καὶ καρποφοροῦντα. καὶ τί με δεῖ καταριθμεῖσθαι οἶνον καὶ ἔλαιον, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα τρυγῶμεν καὶ ἀμέλγομεν καὶ βλέπομεν ἐν φανερῷ κείμενα, ὅπου γε καὶ ὁ πυρὸς δοκῶν εἶναι τῆς ξηρᾶς τροφῆς, μεταβολῇ καὶ σήψει καὶ διαχύσει τοῦ ὑγροῦ γίνεται. καὶ μὴν καὶ χρησιμώτερον ὃ μηδέποτε βλάπτει. πῦρ μὲν οὖν ῥᾷον ὀλεθριώτατον, ἡ δὲ ὕδατος φύσις οὐδέποτε βλαβερά. καὶ ἐν δυοῖν ὠφελιμώτερον τὸ εὐτελέστερον, καὶ χωρίς τινος παρασκευῆς τὴν ἐξ ἑαυτοῦ παρέχον ὠφέλειαν. ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ πυρὸς, χορηγίας δεῖται καὶ ὕλης· διὰ τοῦτο μετέχουσιν αὐτοῦ πλέον πλούσιοι πενήτων, βασιλεῖς ἰδιωτῶν· τὸ δὲ ὕδωρ καὶ τοῦτο ἔχει φιλάνθρωπον, τὴν ἰσότητα, τὸ ὅμοιον. οὐ δεῖται γὰρ ὀργάνων, οὐδ' ἐργαλείων, ἀπροσδεές, αὐτοτελές, ἀγαθόν. ἔτι μὴν ὃ πολλαπλασιαζόμενον τὴν ὠφέλειαν ἀπόλλυσιν, ἀχρηστότερον. τοιοῦτον δὲ τὸ πῦρ, οἷον θηρίον παμφάγον καὶ δαπανῶν τῶν παρακειμένων καὶ μεθόδῳ καὶ τέχνῃ μᾶλλον καὶ μετριότητι ἢ τῇ ἑαυτοῦ φύσει ὠφέλιμον· τὸ δὲ ὕδωρ οὐδέποτε φοβερόν. καὶ μὴν δυεῖν τὸ μετὰ τοῦ ἑτέρου χρησιμώτερον. πῦρ μὲν οὖν οὐκ ἐπιδέχεται τὸ ὑγρόν, οὐδὲ τῇ δι' αὐτοῦ κοινωνίᾳ χρήσιμον· ὕδωρ δὲ ἐστι μετὰ πυρὸς ὠφέλιμον. τὰ γοῦν θερμὰ τῶν ὑδάτων, ἀκέσιμα, καὶ πρὸς θεραπείαν εὐαίσθητα. καὶ πῦρ μὲν ὑγρὸν οὐκ ἄν τις εὕροι, ὕδωρ δέ, ὡς ψυχρόν, οὕτω καὶ θερμόν, ὠφέλιμον ἀνθρώπῳ. καὶ μὴν τεττάρων ὄντων τῶν στοιχείων, τὸ ὕδωρ ἐξ ἑαυτοῦ πέμπτον (ὡς ἄν τις εἴποι) πεποίηκε στοιχεῖον τὴν θάλασσαν,

A dieque, denique nunquam non vſus eſt & opus. nimirum enim mortui hinc alibantes dicuntur, quòd humore careant, ideoque vita ſint priuati. Deinde abſque igni multa fuerunt: ſine aqua nullus vnquam homo. Eſt vero id quod initio ſtatim & ab ipſo ortu hominum exſtitit, vtilius eo quod poſtea temporis inuentum fuit. liquet enim illud naturam nobis vt rem neceſſariam dediſſe, hoc ob vſus ſuperuacaneos ſtudio machinationeque partum eſſe. At verò dici non poteſt quando aqua caruerint homines: neque eius inuentor deorum aliquis aut heroum perhibetur. Ignis vſus nuper adeo, vt aiunt,
B à Prometheo eſt repertus. ita ſine igni, non abſque aqua vita fuit. Et non eſſe hoc à poetis confictum, noſtra demonſtrat vita. Sunt enim quædam hominum gentes, abſque igni vitam degentes, domibus focíſque carentes, & ſub diuo agentes. Quin & Diogenes cynicus minime igni eſt vſus. qui etiam polypum crudum deglutiens, Tantum, dixit, pro vobis adeo periculum. Abſque aqua autem neque commodam, neque omnino tolerabilem quiſquam putauit vitam. Quanquam, cur in has me conicio anguſtias? cum infinitæ ſint aliæ naturæ, quæ ſolo fere homine ignis vſum ſciente, abſque
C igne nutriuntur & viuunt paſcentes, volantes, repentes, aluntúrque fructibus, radicibus, carnibus, ſine igni. Sine aqua autem nihil viuit neque marinum, neque aereum, neque terreſtre. & ipſa illa carniuora animalia, quæ bibere Ariſtoteles negat, mero tamen humore vitam ſuſtentant. Eſt autem omnino id vtilius, abſque quo nulla conſtat aut perdurat natura. Tranſeamus nunc ab his quæ vtuntur, ad ea quibus nos vtimur, ſtirpes inquam & fructus. Horum alia prorſus expertia ſunt caloris, quædam exiguam eius & obſcuram habent partem. Humor autem omnibus, quorum ſtirpes terra continentur,
D naſcendi, augeſcendi, fructumque ferendi ſuum cauſa eſt. Iam quid attinet me enumerare vinum, oleum, & alia quæ vindemia nobis ſuggerit, aut quę mulgemus, & in promtu ſita cernimus? quando ipſum quoque triticum, quod alimentum ſiccum putatur, mutatione, putrefactione, diffuſioneq; humoris naſcitur. Porro autem vtilius hoc eſt, quod nunquam nocet. Ignis verò facile perniciem affert: aquæ natura nuſquam eſt damnoſa. Inter duo id quoq; vtilius cenſetur, quod minimo apparatu ſuũ exhibet vſum. Atqui ignis vſus ſumtum materiamq; deſiderat: ideoq; magis eo diuites & reges vtuntur, quàm pauperes & priuati. Habet autem aqua id hu-
E manis vſibus commodũ, quòd æqualiter omnibus proſtat, & ſimiliter non indiget inſtrumentis, non ſupellectile, nihil extra ſeſe deſiderat, bonum eſt ſe ipſo perfectum. Ad hæc, minus vtile eſt, quod multiplicatum ſuam vtilitatem amittit. quod ſane igni accidit tanquam feræ voraci, & obiecta inſumenti, & quia arte magis ſcitaq; moderatione quã ſuapte natura fit vtilis. Ab aqua nihil vnquam timendum eſt. Pręterea de duobus illud vtilius iudicatur, quod cum altero coniungi poteſt. Sed ignis quidem aquã non recipit, neque eius communione prodeſt. Aqua autem igni adſcito conducibilis eſt. nam aquæ
F ſuapte natura calidæ remedium habent aduerſus morbos ipſis etiam ſenſibus manifeſtum. Et ignem profecto humidum nuſquam reperies. aqua autem tam calida quàm frigida, humanis apta eſt vſibus. Adde, quòd cum quatuor ſint elementa, aqua quintũ, vt ſic loquar, ex ſe produxit elemẽtũ, mare puta,

quod vtilitate illis inferius non est, cum alias ob res, tum ob hominum commercia. Vitam enim nostrã agrestem alioqui & commerciorum expertem hoc elementũ coniunxit ac perfecit, mutuis auxiliis directam, ac permutationibus communitatem amiciciasq; conciliantẽ. Heracleti est, si sole careremus, noctem nobis futuram perpetuam. Licet autem nobis eodem modo dicere: absq; mare fuisset, animal fuisset homo omnium animaliũ ferissimum & impendentissimũ. Nunc mare ab Indis vitem Græcis aduexit, & transmarinis frumenti vsum è Gręcia attulit, & è Phœnicia litteras memoriæ aduersus obliuionem remedium acciuit. vinum quoq; apportauit. deniq; maior hominũ pars ne absq; fructu & institutionis exsors esset, præstitit. Quomodo ergo nõ sit vtilior aqua, quę elemento excedit ignẽ? An vero potius pro igne dicendi aliquis hęc habeat argumẽta. Quatuor elementa deus vniuersi conditor ad omnium rerum effectionem constituit. quę elementa rursum hoc ipso differũt, quod aqua & terra materiæ instar subiiciũtur effectioni, ac finguntur: eoq; ornatum & ordinẽ, adeoq; vt sint & procreent cõsequuntur, quod ab aere & igne tanquam artificibus formantur: & cum antea tanquam mortua iacerẽt, ab his ortus sui initiũ habent. Ignis vero in efficientibus causis dignitate hic præstat. Quod dixi, inductione potest intelligi. Terra enim absq; calore, sterilis est, & infrugifera. ignis sua eruptione & vi diffundendi materiã turgentem fertilẽ reddit. Quam enim aliam adferes causam, cur saxa & aridiores montium partes steriles sint, quàm quod ignis vel nihil, vel parum nanciscuntur? In vniuersum autẽ, tantum abest vt aqua ex sese sufficiat aliis rebus generandis aut conseruandis, vt ipsa quoque igne destituta pereat. Calor enim est, qui quemadmodum cæterarum rerum formam naturamq;, ita aquæ etiam conseruat. & calore deficiente, putrescit aqua: ita vt aquæ interitus ac quasi mors sit penuria caloris. Nimirum enim palustres aquæ, & aliæ quæ non profluunt, aut exitu carentibus in cauitatibus inclusæ tenentur, vitiosæ sunt, ac ad extremũ putrescũt: q; motum, cuius agitatione calor in rebus fouetur atq; conseruatur, habent nullum. Cõtra aquas quæ maxime ferũtur atq; concitãtur, viuas vocamus, quod in iis calorẽ motus continet. Quomodo aũt duabus rebus ratione vtilitatis cõparatis, hęc nõ pręferatur, quæ efficit vt sit altera? quod quidẽ ignis aquæ confert. Enimvero vtilius est id, quo prorsus summoto animal perit. liquet enim id, quo sublato res interit, causam fuisse ei, vt subsisteret in natura. At humor etiam cadaueribus adest, neq; omnis aboletur. alioqui non putrescerent humida corpora: cum putrefactio sit sicci in humidũ mutatio, aut potius humidi in carne corruptio. Tum ipsa mors nihil est aliud, quã omnis caloris priuatio. vnde fit vt frigidissima sint cadauera. adeo, vt sua frigiditate hebetent acies nouaculatũ admotas. Quin etiã in ipso animali quæ minimũ sortita sunt caloris, minus etiã habent sensus. vt (verbi gratia) ossa & capilli, & quæ à corde absunt lõgius. Fere enim sensus largior minorve adesse intelligitur, pro eo atq; caloris in re plus est aut minus. Stirpes quidem & semina, nõ humor producit, sed calidus humor. frigidę enim aquæ aut minus sunt frugiferæ, aut prorsus steriles. Quod si suapte natura fertilis esset aqua, omnino oportebat ipsam quoq; ex sese ꝓferre fructus. illa vero fructib. nocet.

οὐδὲν ἧττον ἐκείνων ὠφέλιμον, τῶν τε ἄλλων ἕνεκεν καὶ μάλιστα τῆς ἐπιμιξίας. ἄγριον οὖν ἡμῶν ὄντα καὶ ἀσύμβολον τὸν βίον τοῦτο τὸ στοιχεῖον συνῆψε, καὶ τέλειον ἐποίησε, διορθούμενον ταῖς παρ' ἀλλήλων ἐπικουρίαις, καὶ ἀντιδόσεσι κοινωνίαν ἐργαζόμενον καὶ φιλίαν. Ἡράκλειτος μὲν οὖν, Εἰ μὴ ἥλιος (φησὶν) ἦν, εὐφρόνη ἂν ἦν. ἔστι δὲ εἰπεῖν, ὡς εἰ μὴ θάλαττα ἦν, πάντων ἀγριώτατον ζῷον, καὶ ἀναιδέστατος, ὁ ἄνθρωπος ἦν. νυνὶ δὲ τοῦτο μὲν παρ' Ἰνδῶν ἄμπελον τοῖς Ἕλλησιν, ἐκ δὲ τῆς Ἑλλάδος καρπῶν χρῆσιν τοῖς ἐπέκεινα ὁ τῆς θαλάσσης ἔδωκεν, ἐκ Φοινίκης δὲ γράμματα μνημόσυνα λήθης. ἐκόμισε δὲ οἶνον καὶ καρπὸν, καὶ ἀπαίδευτον ἐκώλυσεν εἶναι τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων γένος. πῶς οὖν οὐ χρησιμώτερον ὕδωρ στοιχείῳ περιττεῦον; ἢ πρὸς τοὐναντίον ἄν τις ἐντεῦθεν ἔχων λέγοι. διότι τέτταρα μὲν στοιχεῖα θεῷ καθάπερ τεχνίτῃ πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐργασίαν ὑποκείμενα. τούτων δὲ αὖ πάλιν ἀλλήλοις διαφορὰ, ᾗ γῆ μὲν καὶ ὕδωρ ὑποβέβληται δίκην ὕλης ποιούμενα καὶ πλαττόμενα, καὶ μετέχοντα κόσμου καὶ τάξεως, καὶ τοῦ φύειν γέ φασι καὶ γεννᾷν, ὅσον ἂν μεταλάβῃ παρ' ἑτέρων, πνεῦμα μὲν καὶ πῦρ ποιούντων καὶ δημιουργούντων, καὶ κείμενα νεκρὰ τέως, ἐπὶ τὴν γένεσιν ἀνιστάντων. τῶν δὲ δυεῖν τούτων, αὖθις τὸ πῦρ ἄρχει καὶ ἡγεμονεύει· δῆλον δὲ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. γῆ τε γὰρ ἄνευ θερμῆς οὐσίας, ἄγονος καὶ ἄκαρπος· τὸ δὲ πῦρ ἐκφυὲν καὶ διαχέαν παρίστησιν εἰς τὴν γένεσιν ὀργῶντα. οὐδεμίαν γὰρ αἰτίαν εὕροι τις ἂν δι' ἣν ἄγονοι πέτραι καὶ τὰ κατεσκληκότα τῶν ὀρῶν, ἢ ὅτι πυρὸς οὐδόλως ἢ ὀλίγον μετέσχηκε. τὸ δὲ ὅλον τοσοῦτον ἀπέχει πρὸς σωτηρίαν ἢ ἑτέρων γένεσιν τὸ ὕδωρ αὐτοτελὲς εἶναι, ὥστε καὶ αὐτῷ φθορὰ πυρὸς ἔνδεια. συνέχει γὰρ ἡ θερμότης ἕκαστον ἐν τῷ εἶναι, καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας οὐσίας φυλάττει καθάπερ καὶ τἄλλα, καὶ τὸ ὕδωρ· ἀπέχοντος δὲ καὶ ἐνδεήσαντος σήπεται, καὶ θάνατος ὕδατι καὶ ὄλεθρος, ἐπίλειψις θερμότητος. ἀμέλει τὰ λιμναῖα καὶ ὅσα στάσιμα τῶν ὑδάτων, καὶ ἅπαντα ἐν ἀδιεξόδοις ἐγκαθήμενα κοιλότησι, μοχθηρὰ καὶ τελευτῶντα σήπεται τῷ κινήσεως ἥκιστα μετέχειν, ἣ τὸ θερμὸν ἐν ἑκάστοις ῥιπίζουσα τηρεῖ· περὶ τὰ μάλιστα φερόμενα καὶ ῥέοντα τῶν ὑδάτων, διὰ τὴν κίνησιν συνεχομένης τῆς θερμότητος· οὕτω καὶ προσαγορεύομεν, ζῆν λέγοντες. πῶς τοίνυν δυεῖν οὐκ ὠφελιμώτερον ὃ τῷ ἑτέρῳ τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι παρέσχηκε, καθάπερ τὸ πῦρ τῷ ὕδατι; καὶ μὴν, οὗ παντάπασιν ἀπαλλαγέντος φθείρεται τὸ ζῷον, τοῦτο ὠφελιμώτερον· δῆλον γὰρ ὡς τὸ οὗ στερούμενον οὐκ ἔστιν εἶναι, τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν παρέσχηκεν ὅτε ἦν. ὑγρότης μὲν οὖν καὶ τοῖς τεθνηκόσι πάρεστι, καὶ οὐκ ἐξήρηται παντάπασιν· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐσήπετο τὰ ὑγρὰ τῶν σωμάτων, τῆς σήψεως ἐξ ὑγροῦ οὔσης εἰς ξηρὸν μεταβολῆς, μᾶλλον δὲ ὑγρῶν ἐν σαρκὶ φθορᾶς. θάνατος δὲ οὐκ ἄλλο τι ἢ ἔκλειψις θερμοῦ παντελής. ψυχρότατοι τοίνυν οἱ νεκροί· καὶ τὰς ἀκμὰς εἴ τις ἐπιχειροίη τῶν ξυρῶν, ἀπαμβλύνουσι δι' ὑπερβολὴν ψυχρότητος. καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ζῴῳ τὰ ἥκιστα μετέχοντα πυρὸς ἀναισθητότερα, καθάπερ ὀστᾶ καὶ τρίχες, καὶ τὰ πόρρωθεν ἀφεστῶτα τῆς καρδίας. σχεδὸν γὰρ ἡ ἐκ τῆς ἀπουσίας μείζων τῶν ἐκ τῆς τοῦ πυρὸς γίνεται παρουσίας διαφορά. φυτὰ μὲν γὰρ καὶ καρποὺς οὐχ ἡ ὑγρότης ἀναδίδωσιν, ἀλλ' ἡ θερμὴ ὑγρότης. ἀμέλει τὰ ψυχρὰ τῶν ὑδάτων ἧττον ἢ οὐδὲ ὅλως γόνιμα. καίτοι γε εἰ τῇ αὐτοῦ φύσει τὸ ὕδωρ καρποφόρον, δεῖ πάντοτε καὶ καθ' αὑτὸ ἀναφέρειν καρπούς·

ὃ δὲ τοὐναντίον, καὶ βλαβερόν ἐστιν, ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς. πρὸς μὲν τὴν τοῦ πυρὸς ὡς πυρὸς χρῆσιν, ὕδατος οὐ προσδεόμεθα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐμποδὼν γίνεται (κατασβέννυσι γὰρ καὶ διαφθείρει) ὕδατος δὲ ταῖς πλείσταις χρήσεις οὐκ ἔστιν ἄνευ πυρός· θερμανθὲν γὰρ, ὠφελιμώτερον, οὕτω δὲ βλαβερόν· ὥστε δυεῖν ἄμεινον ὃ ἀφ' ἑαυτοῦ παρέχεται χρείαν, τοῦ ἑτέρου μὴ προσδεόμενον. ἔτι ὕδωρ μὲν μοναχῶς ὠφέλιμον κατὰ θίξιν, λουσαμένοις ἢ ἁψαμένοις· τὸ δὲ πῦρ, διὰ πάσης αἰσθήσεως. καὶ γὰρ διὰ τῆς ἁφῆς καὶ πόρρωθεν ὁρώμενον, ὥστε προσεῖναι τοῖς ἄλλοις τῆς χρείας αὐτοῦ, καὶ τὴν πολυτέλειαν. τὸ γὰρ λέγειν ὡς ἔστι ποτὲ ὁ ἄνθρωπος ἄνευ πυρὸς, οὐδὲ ὅλως δύναται γενέσθαι ὁ ἄνθρωπος, διαφοραὶ δέ εἰσιν ἐν γένει καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις. καὶ τὴν θάλατταν ἡ θερμότης ὠφελιμωτέραν ἐποίησεν, ὡς μᾶλλον καταφέρει τῶν ὑδάτων, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τῶν λοιπῶν οὐδὲν διέφερε. καὶ οἱ μὴ προσδεόμενοι δὲ τοῦ ἔξωθεν πυρὸς, οὐχ ὡς ἀπροσδεεῖς τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλὰ περιουσίᾳ καὶ πλεονασμῷ τοῦ ἐν ἑαυτοῖς θερμοῦ. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερέχειν τὴν τοῦ πυρὸς χρείαν, ὡς εἰκός. τὸ μὲν ὕδωρ οὐδέποτε τοιοῦτον ὥστε μὴ δεῖσθαι τῶν ἐκτὸς, τὸ δὲ πῦρ, ὑπ' ἀρετῆς πολλῆς, καὶ αὔταρκες. ὡς οὖν στρατηγὸς ἀμείνων ὁ παρασκευάσας τὴν πόλιν μὴ δεῖσθαι τῶν ἔξωθεν συμμάχων, οὕτω καὶ στοιχεῖον τὸ τῆς ἔξωθεν ἐπικουρείας παρέχον πολλάκις μὴ δεόμενον, ὑπερέχον. τοῦτο ῥητέον καὶ περὶ τῶν ἄλλων ζώων ὅσα μὴ προσδεῖται. καίτοι γε εἰς τοὐναντίον λάβοιμεν ἄν, τὸ χρησιμώτερον εἶναι τοῦτο ᾧ χρώμεθα μόνοι, καὶ μάλιστα τὸ βέλτιον ἐκ λογισμοῦ λαβεῖν δυνάμενοι. ἐπεὶ τί λόγου χρησιμώτερον ἢ μᾶλλον ἀνθρώποις λυσιτελέστερον; ἀλλ' οὐ πάρεστι τοῖς ἀλόγοις. τί οὖν διὰ τοῦτο ἧττον ὠφέλιμον ἐκ τῆς προνοίας τοῦ βελτίονος εὑρεθέν; ἐπεὶ δὲ κατὰ τοῦτο τοῦ λόγου γεγόναμεν, τί τέχνης τῷ βίῳ λυσιτελέστερον; τέχνας δὲ πάσας καὶ ἀνεῦρε τὸ πῦρ καὶ σώζει. διὸ καὶ τὸν Ἥφαιστον ἀρχηγὸν αὐτῶν ποιοῦσι· καὶ μὴν ὀλίγου χρόνου καὶ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου, ὡς Ἀρίστων φησὶν, ὅτι ὁ ὕπνος οἷα τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου. ἐγὼ δὲ ἂν εἴποιμι ὅτι σκότος ἐγρηγόρειν ἀεὶ διὰ νυκτός· ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος τῆς ἐγρηγόρσεως, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὰ τῆς ἡμέρας ἡμῖν παρεῖχεν ἀγαθὰ, καὶ τὴν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐξῄρει διαφοράν. εἰ τοίνυν τοῦ ζῆν οὐδὲν ἀνθρώποις λυσιτελέστερον, καὶ τοῦτο πολλαπλασιάζει τὸ πῦρ, πῶς οὐκ ἂν εἴη πάντων ὠφελιμώτατον; καὶ μὴν, οὗ πλείστου κρᾶσις ἡ τῶν αἰσθήσεων μετείληφε, τοῦτ' ἂν εἴη λυσιτελέστερον. οὐχ ὁρᾷς οὖν ὡς τῇ μὲν ὑγρᾷ φύσει οὐδεμία τῶν αἰσθήσεων καὶ αὐτὴν προσχρῆται, χωρὶς πνεύματος ἢ πυρὸς ἐγκεκραμένου; τοῦ δὲ πυρὸς ἅπασα μὲν αἴσθησις, οἷα τὸ ζωτικὸν ἐνεργαζομένου μετείληφεν, ἐξαιρέτως δὲ ἡ ὄψις, ἥ τις ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματός ἐστιν αἰσθήσεων, πυρὸς ἔξαμμα οὖσα, καὶ ὅτι θεῶν πίστιν παρέσχηκεν, ἔτι τε ᾗ Πλάτων φησὶ, δυνάμεθα κατασχηματίζειν πρὸς τὰς τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ κινήσεις τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ὄψεως.

A Iã alio sumto initio sic ratiocinemur. Ad ignis, quatenus ignis est, vsum aqua nihil indigemus. immo aqua vsum ignis impedit, eumq; exstinguit atq; abolet. in plerisq; autem rebus aqua nisi igne adiuuante vsui non est. aqua enim calida aptior vsibus est, alioqui damnosa. Est verò inter duo illud vtilius, quod seorsim suos præbet vsus, neque altero indiget. His accedit, quod solo tactu vtilis est aqua lauantibus aut contrectantibus. Ignis per omnes sensus suam vtilitatem spargit. non solo tactu, sed procul etiam visus prodest. vt accedat reliquis eius vtilitatibus multitudo emolumentorum. Cæterum id falsum B est, quòd dicitur aliquos homines absque igni esse. in vniuersum enim carere eo nullus homo potest: discrimina in hoc genere, vt & aliis in rebus fatemur esse. Mare autem vt esset vtilius, à calore est cõsecutum: quoniam magis quàm aliæ aquæ à calore afficitur. pro se enim nihil à reliquis differebat aquis. Qui vero ignem foris adhiberi sibi non requirunt, non eo id faciunt, quod nihil opus habeant calore: sed ob abundãtiam insiti caloris hoc fit. vt hac quoque in parte ignis priores ferat: quandoquidem aqua nunquam ea est conditione vt nõ indigeat externis, virtus sua ignem seipso facit contentum. Sic- C vt ergo ducem præstantissimum censemus, qui vrbem ita instruit, vt externis non indigeat auxiliis: ita hoc quoque elementum dicemus potius, quod efficit, vt plerisq; in rebus extra nos nihil desideremus. Quod idem de aliis volo intelligi animalibus, quæ caloris externi non indigent. Et verò in contrariam sententiam sic possumus argumentari: Melius id esse, quo soli vtimur, eiusque bonitatem ratione percipimus. Alioqui ratione quid conducibilius est homini, quid vtilius? Dices: atqui eo carẽt bruta. quid, inquam? an propterea minus vtilis est, inuentus ex prouidentia vtilitatis. Denique quoniam huc nos D oratio deduxit, scire velim quid arti in conferendis ad vitam commoditatibus præstet aqua. Ignis verò & reperit omnes, & conseruat artes. itaque etiam Vulcanũ principem ac ducẽ artium faciunt. Dixit Aristo, temporis nobis ad vitam dati exigui somnũ quasi vectigalis exactorem dimidiam auferre partem. Ego autem sic dico: etiam si quis tenebris obtinentibus vigilaret per totam noctem, nullum fore huius vigiliæ fructum, nisi ignis bona nobis diei repræsentaret, noctisq; & diei discrimen aboleret. Itaque si nihil homo habet, cui ratione vtilitatis vitam postponat: ignis, qui vitam multiplicat, quomodo non mereatur omnibus anteferri rebus? Denique E cuius temperiẽ sensus omnes maxime participant, id haud dubie arbitrari debemus esse vtilissimum. Nonne autem animaduertis humore nullum per se vti sensum, nisi in eius temperie spiritus aut ignis sit admixtus? Omnis autẽ sensus igne, vtpote vitalem in generante facultatem, communicat: maxime omnium visus, qui acutissimus est sensuum corporis, ignea quædam natura exsiliens cum sit: & qui fidem nobis fecit esse deos. quò accedat, quod à Platone est dictum, visu animum hoc consequi, quòd cœlestium corporum conuersionibus sese potest accommodare.